

บทที่ ๒

บทสรุป

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้หาทางการเมืองในคณะราษฎรสายพลเรือน ที่มีบทบาทสำคัญในการเมืองไทยสมัยใหม่ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงพ.ศ. ๒๔๙๐ และเป็นผู้นำทางการเมืองที่ถูกสร้างให้มีเรื่องราว ๒ แบบที่มีลักษณะตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง โดยเริ่มถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ ๒ แบบตั้งแต่เข้ามามีบทบาททางการเมืองในปี ๒๔๗๕ และแม้กระทั่งหมดอำนาจทางการเมืองในปี ๒๔๙๐ จนนายปรีดีต้องลี้ภัยทางการเมืองไปพำนักยังต่างประเทศ หรือ นายปรีดีต้องประสบกับความล้มเหลวในกรณีกบฏวังหลวงในปี ๒๔๙๒ ซึ่งเป็นความพยายามครั้งสุดท้ายของนายปรีดี พนมยงค์ในการกลับเข้ามามีอำนาจทางการเมือง จนต้องลี้ภัยไปพำนักที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และที่ประเทศฝรั่งเศสตลอดมา จนถึงแก่อสัญกรรม เรื่องราวของนายปรีดีก็ยังคงถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ด้านลบ และภาพลักษณ์ด้านบวกอยู่เสมอ ผู้คนในสังคมการเมืองไทยส่วนใหญ่ รับรู้เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์จากกระบวนการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ทั้งสองแบบ มากกว่าที่จะรู้จักนายปรีดีในแง่มุมส่วนตัวที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นอยู่หรือใช้ชีวิตอยู่

กระบวนการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ ที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยมานาน ไม่ใช่ เป็นเพียงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่กระบวนการดังกล่าวมีความหมายต่อสังคมการเมืองไทย ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ระหว่างพลังต่าง ๆ ในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถือกำเนิดขึ้นมาในเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕ กลุ่มพลังทางการเมืองสำคัญ ๆ ในการเมืองไทย เช่น กลุ่มทหาร กลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม กลุ่มพลังเสรีนิยมและสังคมนิยม ต่างเข้ามามีบทบาททางการเมืองด้วยจุดมุ่งหวัง ความต้องการที่แตกต่างกัน แม้จะอยู่ระบอบประชาธิปไตย แต่ความแตกต่างกันดังกล่าวทำให้กลุ่มพลังต่างๆ ตีความหรือพึงพอใจกับความหมายของระบอบประชาธิปไตยที่มีความหมายเฉพาะของตนเอง เช่น กลุ่มทหารอ้างว่าต้องการรักษาและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ก็ได้กระทำการหลายอย่าง เพื่อผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้ที่กลุ่มของตนเอง กลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยมมีความ

ต้องการระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยเช่นกัน แต่ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ยังคงดำรงความสำคัญของสถาบันกษัตริย์อย่างเด่นชัด ส่วนกลุ่มเสรีนิยม สังคมนิยมกลับเห็นว่าการหมายของระบอบประชาธิปไตยตามความคิดสองกลุ่มการเมืองดังกล่าว ยังไม่จัดว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงน่าจะหมายถึง โอกาสและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มชนกลุ่มอื่นในสังคมการเมืองไทย

จากความคิดที่แตกต่างกันของกลุ่มการเมืองต่างๆ เรื่องราวของนายปรีดี พนมยงค์จึงถูกสร้างขึ้นมาจากเพื่อใช้ประโยชน์ในทางการเมือง ซึ่งเมื่อพิจารณาสังคมการเมืองไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ แม้พลังอนุรักษนิยมในสังคมการเมืองไทยจะยอมรับระบอบประชาธิปไตยเป็นกติกาใหม่ของสังคม แต่ก็ยังต้องการรักษาบทบาท อำนาจ และสถานภาพประการของตนไว้ โดยระยะแรกนี้ สถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพลังอนุรักษนิยมต้องประสบกับปัญหาการปรับตัวอย่างมาก ในที่สุดเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จนต้องลดบทบาทในสังคมการเมืองไทยชั่วคราว ในภาวะดังกล่าวสถาบันกษัตริย์และกลุ่มอนุรักษนิยมมีทัศนะว่านายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในคณะราษฎรช่วงต้นระบอบใหม่มีแนวความคิดสังคมนิยม จึงมีความหวาดกลัวและเกรงไปว่านายปรีดี พนมยงค์ จะผลักดันการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นไปตามแนวคิดของตนเอง กลุ่มอนุรักษนิยมจึงมีทัศนะเชิงลบต่อนายปรีดี พนมยงค์ และโดยเหตุที่นายปรีดี เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง คณะราษฎร กลุ่มอนุรักษนิยมจึงทำการเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อทำให้คณะราษฎรหมดความชอบธรรม โดยชี้ให้เห็นว่าคณะราษฎรให้การสนับสนุนลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นการเกินเลยไปกว่าการให้คำมั่นต่อราษฎรและต่อสถาบันกษัตริย์ การกระทำดังกล่าวของกลุ่มอนุรักษนิยม มีผลให้คณะราษฎรต้องแก้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคณะราษฎรยืนอยู่บนแนวทางประชาธิปไตยเท่านั้น

แม้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์จะยุติการเป็นประเด็นทางการเมืองชั่วคราว แต่ภาพลักษณ์นี้ได้ถูกสร้างขึ้นใหม่ในทศวรรษ ๒๔๙๐ ซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มทหารเข้ามามีอำนาจทางการเมืองแทนกลุ่มคณะราษฎร กลุ่มทหารได้หาเอาความสงสัยและความเคลือบแคลงเกี่ยวกับกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววชิราลงกรณ และความเชื่อของกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยมเกี่ยวกับนายปรีดีตั้งแต่ช่วงต้นระบอบใหม่ว่า นายปรีดีไม่นิยมเจ้า มาเสริมต่อและสร้าง

ภาพด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ ในรูปแบบผู้บงการกรณีสวรรคตเพื่อสถาปนากองการปกครองระบอบ สาธารณรัฐ เพื่อใช้พลังของภาพลักษณ์นายปรีดีที่สร้างขึ้นลดทอนความชอบธรรมทางการเมืองของ นายปรีดี พนมยงค์ และเพื่อสร้างความชอบธรรมของกลุ่มตนเองในการแสดงบทบาทผู้พิทักษ์สถาบัน กษัตริย์และระบอบประชาธิปไตย ระยะเวลาต่อมาเมื่อกลุ่มผู้นำทางทหารต้องเผชิญกับการท้าทาย ทางการเมืองจากกลุ่มการเมืองอื่นๆ กลุ่มทหารได้สร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ แบบผู้ก่อ กวนทางการเมืองและเป็นผู้นำคอมมิวนิสต์ ว่าอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองต่างๆ เพื่อที่จะสามารถทำการปราบปรามความเคลื่อนไหวดังกล่าวได้อย่างชอบธรรม

ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ที่กลุ่มผู้นำทางทหารในทศวรรษ ๒๕๔๐ สร้างขึ้น มีผลให้นายปรีดีกลายเป็น "ปีศาจทางการเมือง" ที่น่าหวาดกลัว ประกอบกับกลุ่มอนุรักษ์นิยม- กษัตริย์นิยม ซึ่งต้องการฟื้นฟูความสำคัญของสถาบันกษัตริย์ ให้ปรากฏอย่างเด่นชัดในสังคมการ เมืองไทย ก็ได้สร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่ออาศัยพลังของภาพลักษณ์นี้เรียก ร้องความจงรักภักดีและความสำคัญของสถาบันกษัตริย์ให้กลับคืนมา มีผลให้ภาพลักษณ์นายปรีดีแบบ "ปีศาจทางการเมือง" มีพลังเป็นภาพลักษณ์กระแสหลักในการรับรู้ของสังคมการเมืองไทย

เมื่อถึงปี ๒๕๐๐ อำนาจทางการเมืองยังคงตกอยู่กับกลุ่มผู้นำทางทหาร แม้ว่าผู้นำทาง ทหารในช่วงเวลานี้ จะไม่มีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์มากเท่ากับ ผู้นำทางทหารในยุคก่อน แต่ก็ยังมีบทบาทในการทำให้นายปรีดี พนมยงค์เป็นบุคคลต้องห้าม ด้วยการ รักษาภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์เอาไว้ และนำมาผลิตซ้ำเป็นครั้งคราว จนในระยะเวลา ตั้งแต่ ๒๕๐๐-๒๕๑๒ การกล่าวถึงนายปรีดี พนมยงค์ในด้านบวกแทบจะไม่ปรากฏขึ้นเลย แต่ เมื่อกลุ่มผู้นำทหารต้องประสพกับปัญหาทางการเมือง และต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการผ่อนปรนให้มีเสรี ภาพทางการเมืองมากขึ้น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สร้างภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนม- ยงค์ทำสร้างภาพด้านบวกออกมาบ้าง แต่ภาพลักษณ์ด้านบวกนี้ก็ยังไม่เพียงพอที่จะไปต่อสู้กับ ภาพลักษณ์ด้านลบได้ จนกระทั่งกลุ่มนักศึกษา ปัญญาชน ซึ่งเป็นกลุ่มพลังใหม่ในสังคมการเมือง ไทย มีความคิดและความเคลื่อนไหวต่อต้านระบอบเผด็จการทหาร จึงทำให้เกิดการปฏิเสธ ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการต่อต้านการครอบงำของ ระบอบเผด็จการทหาร

นักศึกษา ัญญาชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มพลังเสริมนิยม มีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์เพิ่มความหมายขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นักศึกษา ัญญาชนให้ความสันทานนายปรีดี พนมยงค์ จนทำให้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีแทบจะหมดพลังลงไปมาก แต่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง รวมไปถึงความคิดและความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ และความสนใจแนวคิดสังคมนิยมของนักศึกษา ัญญาชน ก็มีผลผลักดันให้ความสันทานนายปรีดี พนมยงค์ในหมู่นักศึกษา ัญญาชนคลายลงอย่างรวดเร็ว เพราะภาพลักษณ์นายปรีดีไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นแบบอย่างของวีรบุรุษที่นักศึกษา ัญญาชนต้องการได้

ภาวะการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ดังจะพบว่าภายหลังจากที่นักศึกษา ัญญาชน ซึ่งหันไปหาแนวทางสังคมนิยมด้วยการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ไม่นาน ก็ต้องประสบกับความผิดหวังจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย นักศึกษา ัญญาชนต้องเดินทางกลับเข้ามาอยู่ในสังคมการเมืองไทยที่แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงไปจากยุคเผด็จการทหารช่วงทศวรรษ ๒๕๐๐ แต่การเมืองไทยก็ยังมีผู้นำเป็นผู้หาทางทหาร ซึ่งได้รับการยอมรับ การสนับสนุนจากนักการเมืองและจากกองทัพ สังคมการเมืองไทยในช่วงเวลานี้ เหมือนกับเป็นระบอบประชาธิปไตยแต่โดยเนื้อหาสาระแล้วยังไม่อาจถือว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง นักศึกษา ัญญาชนจึงได้เคลื่อนไหวสร้างภาพลักษณ์ด้านบวกของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการต่อรองทางการเมืองด้วยการใช้สัญลักษณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย